

FATABUREN

Nordiska museets och Skansens årsbok

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK

1960

Handtaget på en hyvel, som tillhört en norsk bygdekonstnär, träsnidaren och målaren Iver Gundersen Övstrud, född i Numedal år 1711 och död på samma ort år 1775. Se sid. 290.

Redaktion:

GÖSTA BERG · SAM OWEN JANSSON

MARSHALL LAGERQUIST

Redaktör: Marshall Lagerquist

Omslagsbilden återger C. F. von Bredas porträtt av greve Gustaf Trolle-Bonde, målat i London 1794—95.
Tillhör greve Fredrik Ulf Bonde, Teleborg.
Se Brita Stjernswärds uppsats *Från Gustaf Bondes "grand tour" i denna årsbok.*

Trycket hos Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1960
Djuptrycksplanscher från Nordisk Rotogravyr

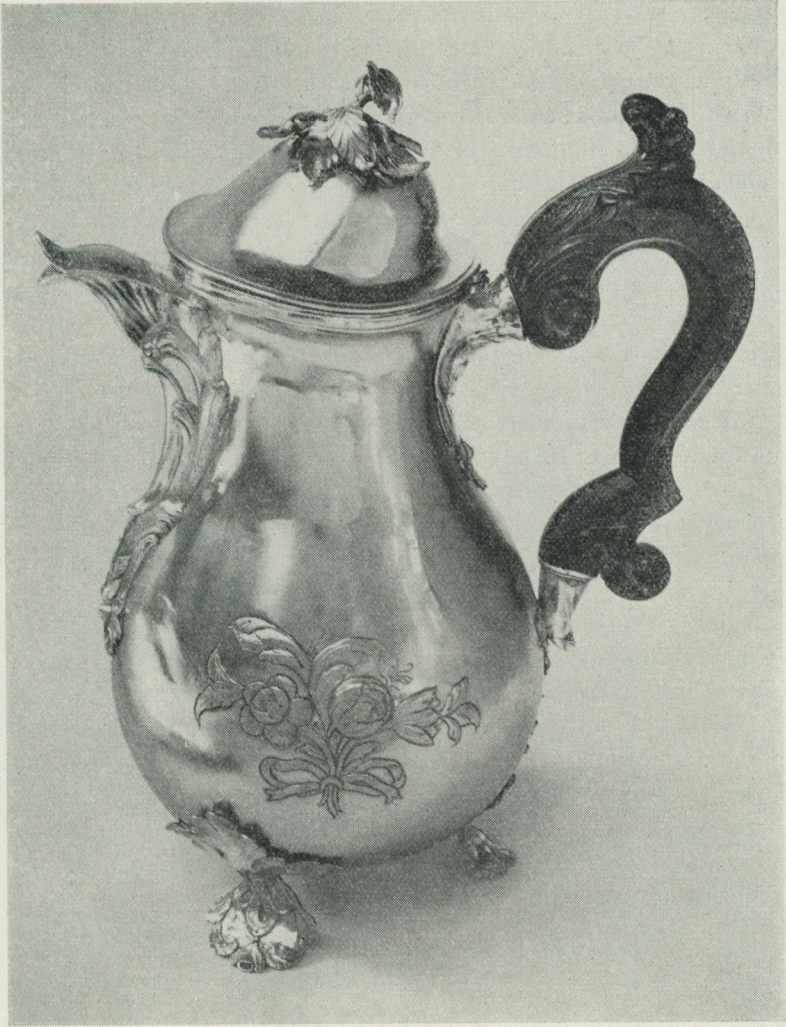
KAFFEKANNA I ROKOKO FRÅN 1780

av Erik Andrén

Mer än något annat bruksföremål har kaffekannen givit rokokotidens silversmeder tillfälle att visa sin skicklighet i formgivning och dekor. Den päronformade kannan har mjukt svängda konturer, ciselerade rosenbuketter i kontrast mot buktiga, speglade ytor, rocailleornament och bladstänglar på pipen, flikiga rokokoblada som bildar tre fötter, och en urbladverket uppskjutande blomknopp som krön på locket — allt favoritelement i rokokotidens dekorationsförråd och en helhetsform som på ett lyckligt sätt förenar funktionsduglighet och smakideal.

Kaffekannen var också, trots ett visst sabotage från myndigheterna i form av kaffeförbud, det under hela rokokotiden vanligaste mästestycket; till och med under rådande förbud kunde skräämbetena beordra och godkänna kaffekannor som mästestycken. Anledningen till denna favorisering var givetvis att kaffekannen gav den blivande mästaren möjlighet att visa icke endast sin konstnärliga förmåga utan även sin behärskning av en mångfald olika tekniker, såsom träckning, drivning, ciselering, gjutning, lödning etc.

Den på vidstående sida avbildade rokokokannen är tillverkad av Niclas Blekberg i Karlshamn år 1780, en guldsmed om vars produktion och verksamhet man inte vet särdeles mycket. Protokoll och handlingar från guldsmedsämberet i Karlshamn är inte bevarade, och man känner följaktligen inte tidpunkten, då Blekberg blev mästare. En gissning att just den 1780 stämplade kaffekannen skulle kunna vara hans mästestycke ligger frestande nära, detta även om han som Upmark anger skulle ha blivit mästare 1779. Nu har det emellertid visat sig att han började kontrollstämpla arbeten i Karlshamn redan den 11 febr. 1778, och därmed måste man konstatera att ingenting är känt om hans mästestycke.

Kaffekanna av silver, stämplad av Niclas Blekberg i Karlshamn 1780.

Detta första år tillverkade han intet föremål med vikt över 10 lod (ca 130 g). Även under år 1779 stämplade han mest småföremål, såsom bågare, tumlare, spännen, skedar o. a. Men på själva julaftonen förtecknas en större pjäs, "en välkomst om 80 lod", förmodligen en välkomma för något skräämbete eller gesällskap i staden.

Först under sitt tredje arbetsår började han stämpla kaffekannor, en i april, en i augusti och en i september med en vikt av ca 62, 50 och 70 lod. Den aktuella kaffekannan väger utan trähandtaget 906 g, vilket motsvarar drygt 68 lod, och den bör alltså vara identisk med den som kontrollstämplades på Karlshamns rådhus den 27 sept. 1780.

Niclas Blekbergs kaffekanna är ett gott exempel på att provinsstädernas guldsmeder mycket väl tål en jämförelse med flertalet av huvudstadens mästare. Kannan är väl avvägd i proportionerna och har en måttfull dekor. Handtaget av ebenholts är en troligen vid mitten av 1800-talet tillkommen ersättning för det ursprungliga.

Kaffekannan är en testamentarisk gåva av fröken Anna Sjöbohm, Stockholm, som avled den 16 mars 1959. I gåvan ingick även några släktminnen: ett miniatyrporträtt av testators farfarsfar, överste Fredric Sjöbohm (1753—1829), monterat med hårminne och initialerna FS i guldbleck på baksidan, vidare en solfjäder av elfenben, inköpt i Kina och skänkt till Barbara Margareta Sjöbohm (1799—1864) samt en sydd tavla med landskapsmotiv, broderat med silke på vitt siden år 1816 av nyssnämnda fröken B. M. Sjöbohm.